

03

โครงสร้าง ที่มาและความหมายของคำเรียกชาติพันธุ์ ในอีสาน

Semantic Structure of the Ethnonyms in Isan (Northeastern Thailand)

ปุ่นชญา ศิวานิปัทน์ *
ราชนันท์ นิลวรรณภา **

Punchaya Shivaniphat
Dr. Rachan Nilawannapha

---

* นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
Doctoral Student of Program in Thai, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Mahasarakham University

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

Assistant Professor Ph.D. in Thai and Eastern Language Department, Faculty of
Humanities and Social Sciences, Mahasarakham University. Advisor and Ph.D. Lecturer
in Thai Language Major

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาโครงสร้างทางความหมายของคำเรียกชาติพันธุ์ต่างๆ ที่อาศัยอยู่ในภาคอีสานของประเทศไทย ซึ่งพบว่ามีทั้งสิ้น 32 กลุ่มชาติพันธุ์ โดยการศึกษาพิจารณาจากโครงสร้างของการประกอบรูปคำและความหมายของคำที่นำมาประกอบเป็นคำศัพท์ ซึ่งจะช่วยให้ทราบว่าหน่วยศัพท์แต่ละหน่วยที่นำมาประกอบเป็นรูปคำมีที่มาและความหมายอย่างไร โดยคำเรียกชาติพันธุ์ในอีสานที่ใช้ในการวิเคราะห์ครั้งนี้มีทั้งสิ้น 304 คำ ผลการศึกษาพบว่า โครงสร้างของคำเรียกชาติพันธุ์มีองค์ประกอบสำคัญ 2 ส่วน คือ “ส่วนหลัก” ทำหน้าที่แสดงความหมายหลักของคำ และ “ส่วนขยาย” ทำหน้าที่เพิ่มความหมายแก่ส่วนหลัก เพื่อให้ส่วนหลักมีความหมายที่เฉพาะเจาะจงมากขึ้น ทั้งนี้ คำเรียกชาติพันธุ์ในอีสานมีโครงสร้าง 2 รูปแบบ ได้แก่ โครงสร้างแบบคำเดี่ยว และโครงสร้างแบบคำประสม ในด้านความหมายของคำที่นำมาประกอบเป็นคำเรียกสามารถจัดแบ่งตามกลุ่มที่มาและความหมายออกได้เป็น 12 กลุ่ม ได้แก่ 1) คำแสดงความเป็นกลุ่ม(คน)/พวก 2) คำที่มีความหมายว่า “คน” 3) สภาพทางภูมิศาสตร์ 4) วิธีการดำเนินชีวิต 5) ธรรมเนียมประเพณี 6) ลักษณะเฉพาะของภาษาพูด 7) ศาสนา 8) ลักษณะชนชั้นทางสังคม 9) คำที่มีความหมายในเชิงดูถูก/เชิงลบ 10) คำแสดงสภาพหรือสถานะ 11) คำแสดงความเป็นสากล 12) คำแสดงถิ่นฐานที่กลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่

คำสำคัญ: โครงสร้างทางความหมาย, คำเรียกชาติพันธุ์, อีสาน (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย)

A b s t r a c t

This article aims to study the semantic structure of the ethnonyms of the ethnic groups in the Northeast of Thailand who are locally called Isan of which there are 32 groups. The study scrutinizes the structure of word composition and the meanings of individual words that relate to the term formation. This revealed where each lexeme was originally drawn from and what the term means. The 304 terms were analyzed in this analysis. The results revealed that the structure of a term has two important components, including 1) the “main part” which manifests the core meaning of the term, and 2) “modifiers part” that adds specific attributes to the core meaning of the term. This study also revealed two types of term structures consisting of a “single word” and a “compound word”. Lastly, in terms of the meanings, what constitutes a term can be classified into 12 groups, including 1) the term expression of a group/people, 2) the term indicating “human being,” 3) geographic indicators, 4) the lifestyle of ethnicities, 5) customs and traditions of ethnic groups, 6) specific spoken language characteristic, 7) religion, 8) social class, 9) negative words/insults, 10) status related statement, 11) universal expression, 12) the localities in which the ethnicities live

---

Keywords: Semantic structure, Ethnonym, Isan (Northeastern Thailand)

บทนำ

การศึกษาเกี่ยวกับ “กลุ่มชาติพันธุ์” นับเป็นประเด็นสำคัญประเด็นหนึ่งที่ได้รับ ความสนใจจากนักวิชาการหลากหลายสาขา โดยมักจะศึกษาในเรื่องภาษาและวัฒนธรรม ตลอดจนโลกทัศน์ของกลุ่มคนที่สะท้อนผ่านแง่มุมต่างๆ โดยเฉพาะในเขตภาคอีสานหรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ซึ่งถือเป็นภูมิภาคที่มีความหลากหลายทางด้านชาติพันธุ์ ภาษา และวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอันยาวนาน อีกทั้งยังมีพื้นที่กว้างขวางและมีอาณาเขตติดต่อกับหลายประเทศ ผู้คนที่อาศัยอยู่ในดินแดนแห่งนี้มีทั้งที่เป็นชนพื้นถิ่นที่อาศัยอยู่ดั้งเดิมและที่อพยพโยกย้ายเข้ามาอยู่อาศัยในภายหลังแล้วสืบทอดเชื้อสายมาจนถึงปัจจุบัน อาจเรียกกลุ่มคนที่มีความแตกต่างกันว่า “กลุ่มชาติพันธุ์” ซึ่งหมายถึงกลุ่มคนที่มีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษาพูดเดียวกัน และเชื่อว่าเป็นกลุ่มคนที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษเดียวกัน อันได้แก่ บรรพบุรุษทางสายเลือด ซึ่งมีลักษณะทางชีวภาพและรูปร่าง (เชื้อชาติ) เหมือนกัน รวมทั้งบรรพบุรุษทางวัฒนธรรมด้วย ผู้ที่อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันจะมีความรู้สึกผูกพันทางสายเลือดและทางวัฒนธรรมพร้อมๆ กันไป เป็นความรู้สึกผูกพันที่ช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์ของบุคคลและชาติพันธุ์ ทั้งนี้ ความแตกต่างกันทางชาติพันธุ์ของแต่ละกลุ่ม อาจเกิดจากปัจจัยทางวัฒนธรรม เช่น ภาษา ศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี การรับประทานอาหาร และ

การแต่งกาย เป็นต้น (อมรา พงศาพิชญ์ 2547: 119-120)

เกี่ยวกับการศึกษาเรื่องชาติพันธุ์นี้ ในยุคแรกเริ่ม นักวิชาการตะวันตกได้เสนอแนวคิดเรื่องชาติพันธุ์ภายใต้กรอบแนวคิดที่เรียกว่า สกุลรากเหง้าดั้งเดิม (primordialism) ซึ่งเสนอว่าชาติพันธุ์เป็นสิ่งที่ฝังรากลึกอยู่ในประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์ของผู้คน กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ชาติพันธุ์เป็นสิ่งที่ถูกให้มาภายในระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน กล่าวคือ ชาติพันธุ์ถือเป็นรากเหง้าดั้งเดิมที่ติดตัวมากับตัวเรา ต่อมาภายหลัง นักวิชาการสกุลประดิษฐ์สร้าง (constructivism) ได้เสนอความเห็นโต้แย้งว่าชาติพันธุ์มิใช่การให้มาทางประวัติศาสตร์ แต่เป็นปรากฏการณ์ที่มีความยืดหยุ่นและมีการปรับตัวได้สูง อีกทั้งชาติพันธุ์ยังเป็นโอกาสในการแสวงหาความมั่นคงขั้นพื้นฐานและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ซึ่งอาจจะเห็นได้แม้กระทั่งการละทิ้งหรือเปลี่ยนชาติพันธุ์เมื่อเห็นว่าจะนำไปประโยชน์มาให้แต่ละผู้คนมากกว่า (นิตี ภาวครพันธุ์ 2558: 50-62) ทั้งนี้ มโนทัศน์กลุ่มชาติพันธุ์ (ethnic group) นับเป็นมโนทัศน์ที่สำคัญที่นักมานุษยวิทยาใช้ในการจำแนกกลุ่มชนต่างๆ โดยเริ่มมาจากคำว่า “เผ่า” (tribe) ซึ่งใช้เรียกกลุ่มคนเล็กๆ ในดินแดนที่ดูยังไม่มีความเจริญก้าวหน้าสูงมากนัก ต่อมาก็ใช้คำว่า “เชื้อชาติ” (race) จัดแบ่งประชากรของโลกออกเป็นกลุ่มใหญ่ๆ ซึ่งเมื่อหากพิจารณาดูแล้วจะเห็นว่าคำเหล่านี้มีนัยของความไม่เท่าเทียมกัน คือบางกลุ่มเจริญหรือสูงกว่าบางกลุ่ม นอกจากนี้ก็ยังมีนัยของความแตกต่างทางเชื้อชาติ รวม

ไปถึงฐานของความคิดที่แตกต่างกัน เอ็ดมัน ลีช (Edmund Leach) จึงได้เสนอว่า ลักษณะทางชาติพันธุ์มีใช้สิ่งที่เกิดจากธรรมชาติหรือสายโลหิต หากเป็นกระบวนการที่เกิดจากการหล่อหลอม ก่อรูปขึ้นจากวิถีการดำเนินชีวิตในสิ่งแวดล้อมต่างๆ ซึ่งนำมาสู่การศึกษาเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์ ความมีสำนึกทางชาติพันธุ์ และพรมแดนชาติพันธุ์ ซึ่งมีได้เกิดมาจากพันธุกรรม หากแต่อาศัยการเลือกลักษณะทางวัฒนธรรมบางอย่าง เช่น ภาษา การแต่งกาย อาหาร บ้านเรือน ขนบธรรมเนียมประเพณี มาใช้แบ่งแยกความแตกต่างของกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งออกจากอีกกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่ง ซึ่งลักษณะเหล่านี้สามารถแปรผันตามสถานการณ์ และเคลื่อนไหวได้เมื่อเวลาเปลี่ยนแปลงไป (ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ 2551: 6)

สำหรับการศึกษาภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย ปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งก็คือ การที่กลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งๆ มักมีชื่อหรือคำที่ใช้เรียกมากกว่าหนึ่ง จึงทำให้เกิดความสับสนและเกิดความเข้าใจที่ไม่ชัดเจนเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ ทั้งนี้ การที่กลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งมีคำที่ใช้เรียกขานอันหลากหลาย อาจเนื่องมาจากหลายกลุ่มชาติพันธุ์มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนาน มีการอพยพย้ายถิ่นฐาน และมีประสบการณ์ในการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ตลอดเส้นทางอพยพ ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์มีชื่อเรียกหลายชื่อ และในหลายกรณีก็ได้รับเอาชื่อเรียกจากกลุ่มอื่นมาเป็นของตนเองด้วย (ศุภชัย มานุษยวิทยาสิรินธร 2561: ออนไลน์) นอกจากนี้ ชื่อหรือคำเรียกชาติพันธุ์ยังถือเป็นองค์ประกอบทางชาติพันธุ์ที่สำคัญ เพราะถือเป็นสัญลักษณ์ที่สมาชิกในกลุ่มมีอยู่ร่วมกัน และใช้ในการแยกแยะความแตกต่างของสมาชิกในกลุ่ม รวมทั้งคนภายนอกที่ไม่ใช่สมาชิกในกลุ่มด้วย การมีชื่อร่วมกันนั้นเป็นการยืนยันเอกลักษณ์เกี่ยวกับลักษณะของสมาชิกภายในและภายนอกกลุ่ม (Anthony D. Smith 1986: 22-23 อ้างถึงใน สุเทพ สุนทรเกษม 2548: 42) ดังนั้น การศึกษาเรื่องชื่อหรือคำเรียกจึงนับเป็นประเด็นที่นับได้ว่าเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาทางชาติพันธุ์ เพราะจะทำให้เข้าใจถึงที่มาและความหมายของคำเรียกชาติพันธุ์

อันจะทำให้เข้าใจบริบทอื่นๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์มากขึ้นอีกด้วย อย่างไรก็ตาม คำเรียกชาติพันธุ์และการจำแนกชาติพันธุ์ก็ได้ตายตัวหรือดำรงอยู่แบบถาวร แต่มีลักษณะพลวัตตามบริบททางประวัติศาสตร์ สังคม การเมือง หรือเจตนารมณ์ และวัตถุประสงค์ในการใช้ด้วย และในแต่ละกลุ่มเองก็อาจเรียกตนเองไม่เหมือนกันได้ ด้วยเหตุนี้ เราจึงพบว่ากลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่มมีหลายชื่อหรือหลายคำเรียก บางกลุ่มก็มีคำเรียกซ้ำกันกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น และในบางครั้งก็พบว่า มีการสร้างคำเรียกขึ้นมาใหม่ให้เฉพาะเจาะจงมากขึ้นเพื่อประโยชน์บางประการ ทั้งนี้ การศึกษาเกี่ยวกับคำเรียกชาติพันธุ์ หรือที่ใช้ในภาษาอังกฤษว่า ethnonyms นั้น เป็นการศึกษาเกี่ยวกับชื่อ (onomastics) ประเภทหนึ่ง แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ “endonyms” หรือ “autonyms” หมายถึง ชื่อที่เรียกตนเองโดยคนในกลุ่ม และ “exonyms” หมายถึงชื่อที่เรียกโดยคนนอกกลุ่ม (Citizendium 2561: ออนไลน์)

ในการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ในส่วนของงานวิจัยในประเทศไทยยังไม่พบการศึกษาเกี่ยวกับคำเรียกชาติพันธุ์โดยตรง เพียงแต่ถูกกล่าวถึงในแง่ของการเป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย แต่เนื่องจากคำเรียกชาติพันธุ์ (ethnonym) เป็นชื่อประเภทหนึ่ง ผู้วิจัยจึงได้ทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ศึกษาเรื่องชื่อและการตั้งชื่อ ซึ่งก็พบว่ามีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับชื่อค่อนข้างหลากหลายโดยเฉพาะการศึกษาชื่อของบุคคล การศึกษาชื่อสถานที่ และการศึกษาชื่ออื่นๆ เช่น ชื่ออาหาร ชื่อรุ่นจตุคามรามเทพ ชื่อเรือประมง เป็นต้น โดยงานวิจัยดังกล่าวมีวิธีการศึกษาที่น่าสนใจก็คือ การศึกษาโครงสร้างทางความหมาย ซึ่งจะทำให้ทราบถึงวิธีการตั้งชื่อหรือวิธีการสร้างคำ ที่มาและความหมายของชื่อ รวมถึงลักษณะทางสังคมวัฒนธรรมที่สะท้อนจากชื่อ ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้เลือกใช้วิธีการวิเคราะห์โครงสร้างทางความหมายของคำเรียกชาติพันธุ์ เพื่อจะได้ทราบถึงวิธีการสร้างคำ อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงวิถีที่กลุ่มผู้พูดภาษามองตัวเองและโลกแวดล้อมซึ่งก็คือสังคมวัฒนธรรม อันเป็นการโยงไปถึงประสบการณ์ร่วม ความรู้สึก และระบอบคิด เพื่อความต้องการที่จะเข้าใจ

และกระทำต่อโลกแวดล้อม (อัญชลี สิงห์น้อย 2546: 68) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ลักษณะที่สังคมวัฒนธรรมสามารถสะท้อนให้เห็นผ่านภาษาในด้านโครงสร้างความหมายของคำเรียกชาติพันธุ์ จะแสดงให้เห็นถึงระบบคิดของกลุ่มคนแต่ละกลุ่มว่ามีระบบคิดเป็นเช่นไร และมีความแตกต่างในแต่ละชาติพันธุ์อย่างไรบ้าง

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาและเก็บรวบรวมคำเรียกชาติพันธุ์จากเอกสารต่างๆ ทั้งเอกสารที่เรียบเรียงขึ้นโดยหน่วยงานทางราชการซึ่งได้เก็บรวบรวมข้อมูลของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคอีสานเอาไว้แล้ว เอกสารทางประวัติศาสตร์ อันได้แก่ ตำนาน พงศาวดาร และหนังสือประวัติศาสตร์ รวมถึงเอกสารอื่นๆ ที่มีวาทกรรมอันมีบริบทเกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ในอีสานอันได้แก่ เอกสารประชาสัมพันธ์จังหวัด อำเภอบึงโขงหลง เทศบาล ตำบล หรือหมู่บ้าน ป้ายประกาศ/ป้ายประชาสัมพันธ์เทศบาล ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในภาคอีสาน และคำขวัญประจำท้องถิ่นที่มีคำเรียกชาติพันธุ์ปรากฏอยู่ โดยในการวิเคราะห์ผู้วิจัยได้นำคำเรียกชาติพันธุ์ที่รวบรวมได้มาแยกเป็นหน่วยศัพท์ในระดับคำ จากนั้นจึงวิเคราะห์โครงสร้างทางความหมาย ซึ่งจะทำให้ทราบถึงที่มาและความหมายของแต่ละหน่วยศัพท์ที่ถูกนำมาประกอบเป็นคำเรียก แล้วจึงนำชุดคำที่ได้มาจัดกลุ่มที่มาและความหมาย ทั้งนี้ จากการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลพบว่า ในปัจจุบันมีกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่เป็นชุมชนในภาคอีสานทั้งสิ้น 32 กลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ กวย, กะเลิง, กุลา, ขมุ, เขมรถิ่นไทย, จีน, ญ้อ, ญ้อกูร, ไทกวน, ไทข่า, ไทซิกข์, ไทดำ, ไทตาด, ไทลาว, ไทเลย, ไทลื้อ, ไทโคราช, ไทมูสลิม, ถิ่น, บรู, ผู้ไท, พวน, ม้ง, มอญ, ยวน, เยอ, โย้ย, ลาวครั่ง, เวียดนาม, แสก, โส้ และโส้ (ทะวืง) โดยที่คำว่า “กลุ่มชาติพันธุ์” ในงานวิจัยนี้หมายถึงกลุ่มคนที่มีชีวิตอยู่ในพื้นที่บริเวณหนึ่ง มีภาษา วิถีชีวิต จารีตประเพณี คล้ายคลึงกัน รวมทั้งอาจมีสำนึกกว่าเป็นคนที่มีสายโลหิตเดียวกัน และมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางวัฒนธรรม การศึกษาโครงสร้างทางความหมายซึ่งให้ทราบถึงโครงสร้าง ที่มาและความหมายของคำเรียกชาติพันธุ์ในอีสาน มีดังต่อไปนี้

1. โครงสร้างทางความหมายของคำเรียกชาติพันธุ์ในอีสาน

“คำ” หมายถึง หน่วยย่อยที่สุดในภาษาที่เจ้าของภาษารู้จักและใช้ในการพูดและการเขียน อีกทั้งยังเป็นหน่วยภาษาที่สามารถใช้ตามลำพังเพื่อการสื่อสารได้ โดยมีองค์ประกอบ 2 ส่วน คือ รูป (form) กับความหมาย (meaning) (วิลยา ช่างขวัญยืน และคณะ 2549: 1) ซึ่งความหมายของคำนอกจากจะระบุถึงลักษณะสำคัญของสิ่งหนึ่งสิ่งใดแล้ว ยังอาจระบุถึงประเด็นเสริมอื่นๆ เช่น ทศนคติ ค่านิยมต่อสิ่งนั้นๆ เสริมเข้าไปด้วย (พรพิลาส เรื่องโชติวิทย์ 2535) ในการวิเคราะห์โครงสร้างทางความหมายของคำเรียกชาติพันธุ์นี้ก็เพื่อจะได้ทราบถึงวิธีการสร้างคำเรียกชาติพันธุ์ในอีสาน ซึ่งการศึกษาโครงสร้างทางความหมายจะสะท้อนให้เห็นถึงวิธีที่กลุ่มผู้พูดภาษามองตัวเองและโลกแวดล้อมซึ่งก็คือสังคมวัฒนธรรม อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับบริบททางสังคมอีกด้วย

ในการศึกษาจะพิจารณาจากองค์ประกอบของคำและรูปแบบการเรียงคำ ซึ่งจะทำให้ทราบว่า แต่ละคำเรียกมีกี่องค์ประกอบ และแต่ละองค์ประกอบมีที่มาและความหมายอย่างไร จากนั้นจึงนำผลการศึกษาที่ได้มาจัดกลุ่มที่มาและความหมาย โดยคำเรียกชาติพันธุ์ในอีสานที่ใช้ในการวิเคราะห์มีทั้งสิ้น 304 คำ ทั้งนี้ คำเรียกชาติพันธุ์ในอีสานในงานวิจัยนี้ หมายถึงชื่อหรือคำที่ใช้เรียกกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่อาศัยอยู่ใน 20 จังหวัดของภาคอีสาน ทั้งที่คนในกลุ่มใช้เรียกตนเอง (endonyms) และที่ถูกเรียกโดยคนนอกกลุ่มชาติพันธุ์ (exonyms)

ผลการศึกษาพบว่า คำเรียกชาติพันธุ์ในอีสานมีโครงสร้าง 2 รูปแบบ ได้แก่ โครงสร้างแบบคำเดี่ยว และโครงสร้างแบบคำประสม ซึ่งการสร้างคำด้วยการประสมคำนี้ นับเป็นวิธีการสร้างคำในภาษาไทยที่พบมากที่สุด ทั้งนี้ โครงสร้างของคำเรียกชาติพันธุ์จะมีองค์ประกอบสำคัญ 2 ส่วน คือ “ส่วนหลัก” ทำหน้าที่แสดงความหมายหลักของคำ และ “ส่วนขยาย” ทำหน้าที่เพิ่มความหมายแก่ส่วนหลัก เพื่อให้ส่วนหลักมีความหมายที่เฉพาะเจาะจงมากขึ้น ดังนี้

1.1 โครงสร้างแบบคำเดี่ยว

คำเดี่ยว หมายถึง คำเรียกชาติพันธุ์ที่มีโครงสร้างเป็นหน่วยศัพท์เป็นส่วนหลักเพียงส่วนเดียว โดยเป็นชื่อหรือคำที่ใช้เรียกกลุ่มชาติพันธุ์ ทั้งที่เรียกเองในกลุ่มชาติพันธุ์ (endonyms) และที่ถูกเรียกโดยคนกลุ่มอื่น (exonyms) มีจำนวนทั้งสิ้น 80 คำ เช่น กวย กูย ส่วย เกลิง กุลา เงี้ยว เขมร จีน แจ็ก ฉ้อ ฉ้อกูร์ ถิ่น ซิกซ์ แวก ผู้ไท ยวน พวน มั่ง แม้ว มอญ แกว เป็นต้น ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาถึงความหมายของคำเรียกชาติพันธุ์ที่เป็นคำเดี่ยวเหล่านี้พบว่า คำที่เรียกเองโดยกลุ่มชาติพันธุ์ (endonyms) โดยมากมักมีความหมายพื้นฐานเหมือนกันคือหมายถึง “คน” เช่น คำเรียก “กวย/กวย”, “ขมุ”, คำว่า “ฉ้อ/เนียะ” ในคำเรียก ฉ้อกูร์หรือเนียะกุล ซึ่งแปลว่า คนกวยเขา โดย “ฉ้อ/เนียะ” หมายถึง คน และ “กูร์/กุล” หมายถึง ภูเขา เป็นต้น ในขณะที่คำเรียกที่ถูกเรียกโดยคนกลุ่มอื่น (exonyms) มักเป็นคำที่มีความหมายในเชิงลบหรือเชิงดูถูก เช่น เรียกกลุ่มชาติพันธุ์จีนว่า “แจ็ก” เรียกกลุ่มชาติพันธุ์เวียดนามว่า “แกว” เรียกกลุ่มชาติพันธุ์ม้งว่า “แม้ว” หรือเรียกกลุ่มชาติพันธุ์กวยว่า “ส่วย” เป็นต้น คำเรียกชาติพันธุ์บางคำก็เรียกตามสภาพทางภูมิศาสตร์ที่กลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่ เช่น คำเรียกชาติพันธุ์บรูและชาน โดยที่ “บรู” แปลว่า ภูเขา และ “ชาน” หรือ ชาน ในภาษาจีนก็แปลว่า ภูเขา เป็นต้น นอกจากนี้คำเรียกชาติพันธุ์ที่เป็นคำเดี่ยวยังมักมีที่มาและความหมายมาจากถิ่นฐานดั้งเดิมที่กลุ่มชาติพันธุ์เคยอาศัยอยู่ก่อนอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในภาคอีสานของประเทศไทย โดยอาจเรียกตามชื่อประเทศ เช่น จีน เวียด/เวียดนาม รามัญ (รามัญประเทศ) หรือชื่อเมือง เช่น เมืองกะตาก เมืองแสก เมืองพวน เมืองโยนก เป็นต้น

1.2 โครงสร้างแบบคำประสม

คำประสม หมายถึง คำเรียกชาติพันธุ์ที่เกิดจากการประสมคำเดี่ยวเข้าด้วยกัน หรือประสมคำเดียวกับคำอื่นๆ ทำให้ความหมายเปลี่ยนไปจากเดิม แต่ยังมีเค้าความหมายเดิมอยู่ที่ส่วนหลัก มีจำนวนทั้งสิ้น 224 คำ มี 3

รูปแบบย่อย ดังนี้

1.2.1 คำประสมแบบ 2 ส่วน หมายถึง คำเรียกชาติพันธุ์ที่ถูกสร้างหรือถูกประกอบขึ้นจาก 2 ส่วน มีโครงสร้างรวมคือ [ส่วนที่ 1 + ส่วนที่ 2] มี 2 รูปแบบย่อย ได้แก่ 1) [ส่วนหลัก] + [ส่วนขยาย] และ 2) [ส่วนขยาย] + [ส่วนหลัก] โดย “ส่วนหลัก” จะเป็นคำที่ทำหน้าที่แสดงความหมายหลักของคำเรียก และ “ส่วนขยาย” จะเป็นคำที่นำมาประกอบส่วนหลัก ทำหน้าที่ขยายความหมายของส่วนหลัก เพื่อให้มีความหมายเฉพาะเจาะจงลงไป ดังนี้

1) [ส่วนหลัก] + [ส่วนขยาย] โดยส่วนหลักจะเป็นชื่อหรือคำที่ใช้เรียกชาติพันธุ์ และส่วนขยายจะเป็นคำที่นำมาประกอบเพื่อให้กลุ่มชาติพันธุ์มีลักษณะเฉพาะเจาะจงมากขึ้น มี 10 รูปแบบย่อย ดังนี้

1.1) [ชื่อ/คำที่ใช้เรียกชาติพันธุ์] + [ชื่อ/คำที่ใช้เรียกชาติพันธุ์]

ตัวอย่างเช่น ส่วยลาว ส่วย [ส่วนหลัก] + ลาว [ส่วนขยาย]

ส่วยเขมร ส่วย [ส่วนหลัก] + เขมร [ส่วนขยาย]

1.2) [ชื่อ/คำที่ใช้เรียกชาติพันธุ์] + [วิธีการดำเนินชีวิต]

ตัวอย่างเช่น กุยอาเจียง กุย [ส่วนหลัก] + อาเจียง [ส่วนขยาย]

ส่วยซ่าง ส่วย [ส่วนหลัก] + ซ่าง [ส่วนขยาย]

1.3) [ชื่อ/คำที่ใช้เรียกชาติพันธุ์] + [ธรรมเนียมประเพณี]

ตัวอย่างเช่น ลาวโซ่งดำ ลาว [ส่วนหลัก] + โซ่งดำ [ส่วนขยาย]

ลาวพุงขาว ลาว [ส่วนหลัก] + พุงขาว [ส่วนขยาย]

1.4) [ชื่อ/คำที่ใช้เรียกชาติพันธุ์] + [คำแสดงสภาพ/สถานะ]

ตัวอย่างเช่น ไทยใหม่ ไทย [ส่วนหลัก] + ใหม่ [ส่วนขยาย]

มอญโบราณ มอญ [ส่วนหลัก] + โบราณ [ส่วนขยาย]

1.5) [ชื่อ/คำที่ใช้เรียกชาติพันธุ์] + [ถิ่นฐานที่ชาติพันธุ์อาศัยอยู่]

ตัวอย่างเช่น โซ่ทะวี่ง โซ่ [ส่วนหลัก] + ทะวี่ง [ส่วนขยาย]

ส่วยศรีสะเกษ ส่วย [ส่วนหลัก] + ศรีสะเกษ [ส่วนขยาย]

1.6) [ชื่อ/คำที่ใช้เรียกชาติพันธุ์] + [สภาพทางภูมิศาสตร์]

ตัวอย่างเช่น เขมรป่าดง เขมร [ส่วนหลัก] + ป่าดง [ส่วนขยาย]
คะแมร์ลือ คคะแมร์ [ส่วนหลัก] + ลือ [ส่วนขยาย]

1.7) [ชื่อ/คำที่ใช้เรียกชาติพันธุ์] + [ศาสนา]

ตัวอย่างเช่น แวกซิกซ์ แวก [ส่วนหลัก] + ซิกซ์ [ส่วนขยาย]
ไทยมุสลิม ไทย [ส่วนหลัก] + มุสลิม [ส่วนขยาย]

1.8) [ชื่อ/คำที่ใช้เรียกชาติพันธุ์] + [ลักษณะเฉพาะภาษาพูด]

ตัวอย่างเช่น ไทยเบ็้ง ไทย [ส่วนหลัก] + เบ็้ง [ส่วนขยาย]
ไทยเต็ง ไทย [ส่วนหลัก] + เต็ง [ส่วนขยาย]

1.9) [ชื่อ/คำที่ใช้เรียกชาติพันธุ์] + [คำคุณศัพท์/เชิงลบ]

ตัวอย่างเช่น แกวม้อย แกว [ส่วนหลัก] + ม้อย [ส่วนขยาย]
แกวแย้ แกว [ส่วนหลัก] + แย้ [ส่วนขยาย]

1.10) [ชื่อ/คำที่ใช้เรียกชาติพันธุ์] + [ความเป็นสากล]

ตัวอย่างเช่น ผู้ไทโลก ผู้ไท [ส่วนหลัก] + โลก [ส่วนขยาย]
ผู้ไทนานาชาติ ผู้ไท [ส่วนหลัก] + นานาชาติ [ส่วนขยาย]

2) [ส่วนขยาย] + [ส่วนหลัก] โดยส่วนที่ 1 จะเป็น “ส่วนขยาย” เพราะเป็นส่วนที่ไม่ได้แสดงความหมายหลักแต่ช่วยขยายส่วนที่ 2 ดังนั้น ส่วนที่ 2 จึงเป็น “ส่วนหลัก” ทั้งนี้ ส่วนขยายอาจเป็นชื่อหรือคำที่ใช้เรียก ชาติพันธุ์ หรือเป็นคำที่แสดงความเป็นกลุ่ม (คน)/พวก ซึ่งได้แก่คำว่า “คน” “ชาว” และ “ไท” หรือเป็นคำแสดงชนชั้นทางสังคม ซึ่งได้แก่คำว่า “ข้า” ก็ได้ สำหรับ “ส่วนหลัก” จะเป็นชื่อหรือคำที่ใช้เรียกชาติพันธุ์ วิธีการดำเนิน ชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ สภาพทางภูมิศาสตร์หรือถิ่นฐานที่กลุ่มชาติพันธุ์อาศัย อยู่ ชนชั้นทางสังคม ลักษณะเฉพาะภาษาพูดของกลุ่มชาติพันธุ์ และคำแสดง สภาพหรือสถานะ มี 8 รูปแบบย่อย ดังนี้

2.1) [ชื่อ/คำที่ใช้เรียกชาติพันธุ์] + [ชื่อ/คำที่ใช้เรียกชาติพันธุ์]

ตัวอย่างเช่น กวยบรู กวย [ส่วนขยาย] + บรู [ส่วนหลัก]
พม่ากุหล่า พม่า [ส่วนขยาย] + กุหล่า [ส่วนหลัก]

2.2) [ชนชั้นทางสังคม] + [ชื่อ/คำที่ใช้เรียกชาติพันธุ์]

ตัวอย่างเช่น ข้าเถิน ข้า [ส่วนขยาย] + เถิน [ส่วนหลัก]
ส่วยแคว ส่วย [ส่วนขยาย] + แคว [ส่วนหลัก]

2.3) [คำแสดงความเป็นกลุ่ม/พวก] + [ชื่อ/คำที่ใช้เรียกชาติพันธุ์]

ตัวอย่างเช่น คนจีน คน [ส่วนขยาย] + จีน [ส่วนหลัก]
ไทกะเลิง ไท [ส่วนขยาย] + กะเลิง [ส่วนหลัก]

2.4) [คำแสดงความเป็นกลุ่ม/พวก] + [สภาพทางภูมิศาสตร์]

ตัวอย่างเช่น ชาวบน ชาว [ส่วนขยาย] + บน [ส่วนหลัก]
คนอีสาน คน [ส่วนขยาย] + อีสาน [ส่วนหลัก]

2.5) [คำแสดงความเป็นกลุ่ม/พวก] + [ถิ่นฐานที่ชาติพันธุ์อาศัยอยู่]

ตัวอย่างเช่น คนเลย คน [ส่วนขยาย] + เลย [ส่วนหลัก]
ไทโคราช ไท [ส่วนขยาย] + โคราช [ส่วนหลัก]

2.6) [คำแสดงความเป็นกลุ่ม/พวก] + [คำแสดงสภาพ/สถานะ]

ตัวอย่างเช่น ไทใหญ่ ไท [ส่วนขยาย] + ใหญ่ [ส่วนหลัก]

2.7) [คำแสดงความเป็นกลุ่ม/พวก] + [ลักษณะเฉพาะภาษาพูด]

ตัวอย่างเช่น ไทเบ็ง ไท [ส่วนขยาย] + เบ็ง [ส่วนหลัก]
ไทเต็ง ไท [ส่วนขยาย] + เต็ง [ส่วนหลัก]

2.8) [คำแสดงความเป็นกลุ่ม/พวก] + [ศาสนา]

ตัวอย่างเช่น ชาวซิกข์ ชาว [ส่วนขยาย] + ซิกข์ [ส่วนหลัก]

1.2.2 คำประสมแบบ 3 ส่วน หมายถึง คำเรียกชาติพันธุ์ที่ถูกสร้างหรือถูกประกอบขึ้นจาก 3 ส่วน โดย “ส่วนหลัก” จะเป็นคำที่ทำหน้าที่แสดง ความหมายหลักของคำเรียก และ “ส่วนขยาย” จะเป็นคำที่นำมาประกอบ ส่วนหลัก ทำหน้าที่ขยายความหมายของส่วนหลัก เพื่อให้มีความหมาย เฉพาะเจาะจงลงไป มี 3 รูปแบบย่อย ดังนี้

1) [ส่วนหลัก] + [ส่วนขยาย] + [ส่วนขยาย] ประกอบด้วย “ส่วนหลัก” 1 ส่วน ซึ่งเป็นชื่อหรือคำที่ใช้เรียกชาติพันธุ์ และ “ส่วนขยาย” 2 ส่วน

ซึ่งเป็นคำที่ประกอบส่วนหลักเพื่อให้มีความหมายเฉพาะเจาะจงลงไป โดยคำที่เป็นส่วนขยายก็คือคำแสดงถิ่นฐานที่กลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่ ได้แก่คำว่า ปาดง ไครราช ไทย (ประเทศไทย) และคำแสดงสภาพทางภูมิศาสตร์ ได้แก่คำว่า อีสาน ซึ่งเป็นภูมิภาคหนึ่งของประเทศไทย

ตัวอย่างเช่น ไทยถิ่นอีสาน ไทย [หลัก] + ถิ่น [ขยาย] + อีสาน [ขยาย]
เขมรถิ่นไทย เขมร [หลัก] + ถิ่น [ขยาย] + ไทย [ขยาย]

2) [ส่วนขยาย] + [ส่วนหลัก] + [ส่วนขยาย] โดยมีรูปแบบโครงสร้างการเรียงคำคือ ส่วนที่ 1 และส่วนที่ 3 จะเป็นส่วนขยาย และส่วนที่ 2 จะเป็นส่วนหลัก ทั้งนี้ ส่วนขยายส่วนที่ 1 จะเป็นคำที่ใช้ขึ้นต้นคำเรียก มีความหมายว่า กลุ่ม(คน)/พวก ซึ่งได้แก่คำว่า “ไท” และ “ชาว” ส่วนที่ 2 ซึ่งเป็นส่วนหลักจะเป็นชื่อหรือคำที่ใช้เรียกชาติพันธุ์ และส่วนที่ 3 ซึ่งเป็นส่วนขยายจะเป็นคำที่แสดงถิ่นฐานที่กลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่ในปัจจุบัน อันได้แก่ ชื่อจังหวัด ชื่ออำเภอ และชื่อหมู่บ้าน

ตัวอย่างเช่น ไทญ้อสกลนคร ไท [ขยาย] + ญ้อ [หลัก] + สกลนคร [ขยาย]
ไทลื้อบ้านนาอ้อ ไท [ขยาย] + ลื้อ [หลัก] + บ้านนาอ้อ [ขยาย]

3) [ส่วนขยาย] + [ส่วนขยาย] + [ส่วนหลัก] โดยส่วนที่ 1 และ 2 จะเป็นส่วนขยาย ส่วนที่ 3 ซึ่งเป็นส่วนหลักจะเป็นชื่อหรือคำที่ใช้เรียกชาติพันธุ์ ได้แก่

ตัวอย่างเช่น ไทช่ากะเลิง ไท [ขยาย] + ช่า [ขยาย] + กะเลิง [หลัก]

1.2.3 คำประสมแบบ 4 ส่วน หมายถึง คำเรียกชาติพันธุ์ที่ถูกสร้างหรือถูกประกอบขึ้นจาก 4 ส่วน โดย “ส่วนหลัก” จะเป็นคำที่ทำหน้าที่แสดงความหมายหลักของคำเรียก ซึ่งคำที่เป็นส่วนหลักได้แก่ ชื่อหรือคำที่ใช้เรียกชาติพันธุ์ และ “ส่วนขยาย” จะเป็นคำที่นำมาประกอบส่วนหลัก ทำหน้าที่ขยายความหมายของส่วนหลัก มี 2 รูปแบบย่อย ดังต่อไปนี้

1) [ส่วนขยาย] + [ส่วนขยาย] + [ส่วนขยาย] + [ส่วนหลัก] โดยส่วนขยาย 1 ได้แก่คำว่า “คน” และ “ชาว” ส่วนขยาย 2 ได้แก่คำว่า “ไทย”

ส่วนขยาย 3 ได้แก่ คำว่า “เชื้อสาย” สำหรับ “ส่วนหลัก” จะเป็นชื่อหรือคำที่ใช้เรียกชาติพันธุ์

ตัวอย่างเช่น ชาวไทยเชื้อสายเขมร ชาว + ไทย + เชื้อสาย + เขมร
คนไทยเชื้อสายมอญ คน + ไทย + เชื้อสาย + มอญ

2) [ส่วนขยาย] + [ส่วนหลัก] + [ส่วนขยาย] + [ส่วนขยาย] โดยส่วนที่ 1 จะเป็นส่วนขยาย ซึ่งก็คือคำว่า “ชาว” ส่วนที่ 2 เป็นส่วนหลัก อันเป็นคำที่แสดงความหมายหลัก ได้แก่คำว่า “ไทย” และส่วนที่ 3 กับส่วนที่ 4 จะเป็นส่วนขยายเพื่อบอกถิ่นฐานที่กลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่ ได้แก่

ชาวไทยถิ่นอีสาน ชาว + ไทย + ถิ่น + อีสาน

จากผลการศึกษาข้างต้นอาจสรุปได้ว่า โครงสร้างคำเรียกชาติพันธุ์ในอีสานประกอบด้วยส่วนสำคัญ 2 ส่วนคือ ส่วนหลักและส่วนขยาย โดยส่วนหลักจะเป็นชื่อหรือคำที่ใช้เรียกชาติพันธุ์ สำหรับส่วนขยายมีทั้งคำที่แสดงความเป็นกลุ่มคน/พวก อันได้แก่คำว่า คน ชาว และไท ซึ่งใช้ขึ้นต้นคำเรียก และเป็นคำที่มาประกอบส่วนหลักเพื่อบอกลักษณะเฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ ถิ่นฐานที่กลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่ทั้งในปัจจุบันและถิ่นฐานเดิมก่อนที่จะอพยพเข้ามาในอีสาน ธรรมเนียมประเพณี โดยเฉพาะอัตลักษณ์การแต่งกาย ที่มีความแตกต่างกันในเรื่องสี ลักษณะเฉพาะของภาษาพูด ศาสนา สภาพทางภูมิศาสตร์ที่กลุ่มชาติพันธุ์มักตั้งถิ่นฐานอยู่ วิธีการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ คำแสดงชนชั้นทางสังคม คำแสดงสภาพหรือสถานะในขณะช่วงเวลาหนึ่ง คำแสดงความหมายในเชิงดูถูกหรือเชิงลบ (ซึ่งมักเรียกโดยคนนอกกลุ่มชาติพันธุ์ (exonyms) เช่นการเปรียบเทียบว่าเป็นสัตว์ เป็นคนป่า หรือเป็นผี) และคำแสดงความเป็นสากล

2. ที่มาและความหมายของคำเรียกชาติพันธุ์ในอีสาน

ผลการศึกษาโครงสร้างทางความหมายของคำเรียกชาติพันธุ์ดังกล่าวข้างต้น ทำให้ทราบว่าโครงสร้างคำเรียกชาติพันธุ์ หากพิจารณาจากการประกอบรูปคำจะพบว่ามี 2 รูปแบบ คือ เป็นคำเดี่ยว ซึ่งเป็นชื่อหรือคำที่ใช้

เรียกชาติพันธุ์ และประกอบรูปคำด้วยการประสมคำ โดยโครงสร้างแบบคำประสมนี้เกิดจากการประกอบกันขององค์ประกอบ 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนหลักและส่วนขยาย ทั้งนี้องค์ประกอบแต่ละส่วนที่นำมาประกอบเป็นคำเรียก เมื่อพิจารณาจากที่มาและความหมายของคำเรียกทั้งหมด ทั้งที่เป็นคำเดี่ยวและคำประสม จะพบว่า มีที่มาและความหมายแบ่งออกได้เป็น 12 กลุ่ม ดังนี้

ตารางแสดงที่มาและความหมายของคำเรียกชาติพันธุ์

กลุ่มที่มาและความหมายของคำเรียกชาติพันธุ์ในอีสาน	ตัวอย่างคำ
1. คำที่มีความหมายว่า “กลุ่ม (คน) พวก”	คน ชาว ไท
2. คำที่มีความหมายว่า “คน”	กวย กูย กุย โกย ญ้อ เนียะ ขมุ ผู้ มั่ง
3. สภาทางภูมิศาสตร์	กวน ปาดง ดง กุร บรู เทิง สูง บน กลาง อีสาน
4. วิธีการดำเนินชีวิต	อาเจียง อะจิง ดำเรย ช้าง โพน
5. ธรรมเนียมประเพณี	โห่ง ดำ ชาว ลาย น้ำเงิน เขียว พุงดำ พุงขาว
6. ลักษณะเฉพาะของภาษาพูด	เบ็ง เต็ง ตี้ แน้ว เยอ
7. คำที่มีความหมายในเชิงดูถูก/เชิงลบ	แม้ว แจ็ก แกว แย้ ม้อย
8. ลักษณะชนชั้นทางสังคม	ไพร่ ช่า ส่วย
9. คำแสดงสภาพหรือสถานะ ณ ช่วงเวลาหนึ่ง	เก่า ใหม่ โบราณ ใหญ่ อพยพ สวามีภักดี
10. ศาสนา	ซิกข์ มุสลิม อิสลาม ฮินดู พราหมณ์
11. ความเป็นสากล	นานาชาติ โลก

กลุ่มที่มาและความหมายของ คำเรียกชาติพันธุ์ในอีสาน	ตัวอย่างคำ
12. ถิ่นฐานที่กลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่ ได้แก่ <ol style="list-style-type: none"> 1. ถิ่นที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน อันประกอบด้วย ชื่อหมู่บ้าน ชื่ออำเภอ หรือชื่อจังหวัด 2. ถิ่นที่อยู่อาศัยดั้งเดิมก่อนอพยพเข้ามาในภาคอีสานของประเทศไทย 	บ้านบัว บ้านโนนใหญ่ บ้านแพง บ้านนา อ้อ บ้านผือ บ้านนาป่าหนาด ปรีอใหญ่ เรณูนคร ดงหลวง ท่าอุเทน ท่าขอนยาง ด่าน (ซ้าย) อุบล เลย ศรีสะเกษ สุรินทร์ บึงกาฬ นครพนม สกลนคร โคราช วัง เซโปน กระบอง (กะบอง) กะตาก พวน เวียง เวียงจันทน์ หลวงพระบาง ทะเวียง/ทะเวียง แต่จิว โยนก ปาทาน ล้านนา จีน เวียดนาม

2.1 ที่มาและความหมายมาจากคำที่มีความหมายว่า “กลุ่ม (คน)/ พวก”

คำแสดงความเป็นกลุ่มคนหรือพวก ได้แก่ คำว่า “คน” และ “ชาว” และ “ไท” โดยคำว่า คนและชาว เป็นหน่วยศัพท์ที่ใช้ขึ้นต้นคำเรียกชาติพันธุ์ และเป็นคำที่มาขยายส่วนหลัก โดยมากจะใช้ขึ้นต้นคำเรียกชาติพันธุ์ที่มีเชื้อสายมาจากต่างประเทศ เช่น คน/ชาวจีน คน/ชาวเวียดนาม คนเขมร คนแต่จิว เป็นต้น และในคำเรียก คน/ชาวไทยเชื้อสายจีน คน/ชาวไทยเชื้อสายเขมร คน/ชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม คน/ชาวไทยเชื้อสายอินเดีย ซึ่งการนำคำว่า “ชาวไทย” หรือ “คนไทย” ขึ้นต้นคำเรียกก็เพื่อแสดงความหมายว่าเป็นคนในชาติไทยเหมือนกัน นอกจากนี้ก็ยังพบในคำเรียก คน/ชาวอีสาน คนดง ชาวดง ชาวบน คนเมือง คนด่าน คนเลย

ส่วนคำว่า “ไท” หรือในภาษาอังกฤษเขียนว่า Tai นั้น หมายถึงภาษา ซึ่งจัดอยู่ในตระกูลไทโดยไม่ต้องการจะบ่งระบุว่าใช้พูดกันในประเทศไทย เป็นคำที่ใช้เรียกภาษาตระกูลไทที่ใช้พูดกันนอกประเทศไทยและเรียกกลุ่มชนที่พูดภาษาตระกูลไทที่อาศัยอยู่นอกประเทศไทยด้วย เช่น ภาษาไทอาหม (Tai Ahom) ภาษาไทดำ (Black Tai) คนไทดำ คนไทขาว ในประเทศเวียดนาม เป็นต้น ดังนั้น การที่สร้างคำเรียกด้วยการขึ้นต้นคำด้วย

คำว่า “ไท” อาจเป็นเพราะต้องการแสดงความไม่เฉพาะเจาะจงว่าเป็นคนในตระกูลภาษาไทยเฉพาะในประเทศไทยเท่านั้น แต่ยังหมายถึงคนตระกูลไทนอกประเทศด้วย เช่น ในคำเรียก ผู้ไทโลก ผู้ไทนานาชาติ เป็นต้น นอกจากนี้ คำว่า “ไท” ยังมีความหมายว่า “คน” และหมายถึง “กลุ่ม (คน)/ พวก” อีกด้วย โดยเฉพาะในบริเวณที่มีหลายกลุ่มชนอาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกัน จะมีการใช้คำว่า “ไท” นำหน้าเวลาเอ่ยถึงชนกลุ่มอื่นๆ ที่ไม่ใช่กลุ่มเดียวกับตน (ไท + ชื่อกลุ่มชน) เช่น ไทโย้ย ไทลาว ไทกะเลิง เป็นต้น

2.2 ที่มาและความหมายมาจากคำที่มีความหมายว่า “คน”

ในคำเรียกชาติพันธุ์ซึ่งเรียกโดยคนในกลุ่มชาติพันธุ์ (endonyms) มักมีความหมายพื้นฐานเหมือนกันก็คือหมายถึง “คน” ทั้งนี้ คำเรียกหลายคำถูกสร้างขึ้นเพื่อแสดงปฏิกิริยาตอบโต้หลังจากถูกชาติพันธุ์อื่นเรียกด้วยคำที่มีความหมายในเชิงลบหรือเชิงดูถูก เช่น เรียกด้วยคำที่มีความหมายว่า สัตว์ ผี หรือคนป่า เป็นต้น คำเรียกชาติพันธุ์ที่มีความหมายว่า คน ได้แก่ คำว่า “กวย/กวย” ซึ่งในภาษากวย คำนี้หมายถึง คน, คำว่า “ขมุ” ในภาษาขมุ แปลว่า คน, ในคำเรียก ญ้อกูหรือเนียะกุล ซึ่งแปลว่า คนญ้อเขานั้น คำว่า “ญ้อ/เนียะ” ก็หมายถึง คน, คำว่า “ผู้” ในคำเรียกชาติพันธุ์ ผู้ไท ผู้ลาว ผู้ย้อย โดยที่คำว่า “ผู้” ถือเป็นคำศัพท์เก่าแก่ของภาษาลาว ซึ่งมีความหมายว่า คน, คำเรียกชาติพันธุ์ “ตองซู่” ที่มีที่มาจากภาษาพม่าคือ “เต่าง” (taung) ซึ่งแปลว่า ภูเขา กับคำว่า “ตู” (thu) ซึ่งแปลว่า คน นอกจากนี้ คำเรียก “ม้ง” มีนักวิชาการบางท่านให้ความหมายว่า อีสรชน แต่ความหมายดังกล่าวถูกตั้งคำถามและถกเถียงกันอยู่ในขณะที่นักวิชาการบางท่านเห็นว่าในบางบริบทคำดังกล่าวก็แปลว่า “คน” หรือ Man เช่นเดียวกับชื่อชาติพันธุ์อื่นๆ ที่มักจะตั้งชื่อของตนเองว่าเป็นมนุษย์หรือคน (ฐานข้อมูลกลุ่มชาติพันธุ์ประเทศไทย 2561: ออนไลน์) นอกจากนี้ คำเรียก “กะเลิง” ในภาษามอญ ก็แปลว่า “คน” หรือ “มนุษย์” เช่นเดียวกัน (วีระพงศ์ มีสถาน 2548: 10)

2.3 ที่มาและความหมายมาจากสภาพทางภูมิศาสตร์

คำที่แสดงสภาพทางภูมิศาสตร์ หมายถึง คำที่บอกลักษณะถิ่นที่อยู่อาศัยหรือลักษณะการตั้งบ้านเรือนของกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น บริเวณป่าดง บริเวณภูเขาหรือหุบเขา บริเวณแอ่งน้ำ เป็นต้น และหมายถึงคำบอกทิศทางที่กลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่ ได้แก่คำว่า เหนือ สูง เหนือ ลือ บน กลาง และอีสาน สามารถอธิบายได้ ดังนี้

คำว่า “ดง” ในคำเรียก “ชาวดง” “คนดง” เป็นคำที่คนกลุ่มอื่นใช้เรียกกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อหรือเนียะกุล เป็นคำเรียกที่แสดงถึงลักษณะสภาพถิ่นที่อยู่อาศัยของชนกลุ่มนี้ที่มีอาศัยอยู่ตามป่าดง

คำว่า “กวน” ในคำเรียกชาติพันธุ์ “ไทกวน” ซึ่งเป็นคำที่คนกลุ่มอื่นใช้เรียกกลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพมาอยู่ที่เมืองปงลิ่งและเมืองวังคำ ที่บริเวณเขาน้อยหรือเขบั้งไฟอ่อนเป็นที่ราบระหว่างหุบเขาที่อุดมสมบูรณ์ ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า “กวน”

คำว่า “เลิง” ในคำเรียก “กะเลิง” โดยที่คำว่า “เลิง” พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2554: 1081) ให้ความหมายว่า “น. หนองน้ำ” และในภาษาลาว/ไทยถิ่นอีสาน หมายถึง ที่ลุ่มที่มีแอ่งน้ำ เช่นในคำว่า “เลิงนกทา” ซึ่งเป็นคำเรียกชื่ออำเภอหนึ่งในจังหวัดยโสธร มาจากคำว่า เลิง + นกทา โดย เลิง หมายถึง ที่ลุ่มมีแอ่งน้ำ และนกทา หมายถึง นกชนิดหนึ่งคล้ายไก่ต๊อก ดังนั้น เหตุที่เรียกว่า “เลิงนกทา” ก็เพราะสมัยก่อนมีนกทาเป็นจำนวนมากอาศัยอยู่ตามที่ลุ่มและหนองน้ำซึ่งมีกระจัดกระจายตามพื้นที่ คำว่า กะเลิง หรือข่าเลิง จึงอาจเป็นคำที่ใช้เรียกกลุ่มชนที่มีอาศัยอยู่ในที่ลุ่มมีแอ่งน้ำก็เป็นได้

คำว่า “กูร” หรือ “กุล” ในคำเรียกชาติพันธุ์ ญ้อหรือเนียะกุล โดยคำว่า ญ้อ หรือ เนียะ มีความหมายว่า คน ส่วน กูร หรือ กุล หมายถึง ภูเขา ดังนั้น ญ้อหรือเนียะกุล จึงหมายถึง คนที่อาศัยอยู่บนภูเขา เป็นคำที่ใช้เรียกตัวเองของกลุ่มชาติพันธุ์ แต่คนนอกกลุ่มชาติพันธุ์กลับเรียกว่า ชาวบน ชาวดง หรือคนดง

คำว่า “บรู” หรือ “บลู” ซึ่งเป็นคำที่กลุ่มชาติพันธุ์บรูใช้เรียกตัวเอง โดยที่คำว่า บรูหรือบลู แปลว่า ภูเขา ซึ่งก็หมายถึงคนที่อยู่ในป่าใกล้เขานั้นเอง

คำว่า “ซู” ในคำเรียกชาติพันธุ์ “ตองซู” (กฺลา) เนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์นี้เป็นกลุ่มชนที่มีเชื้อสายเดียวกับพวกเงี้ยวหรือตองสูในรัฐไทยใหญ่ของพม่า ซึ่งได้เดินทางจากพม่าเพื่อมาค้าขายในภาคอีสานของไทย คำเรียกชาติพันธุ์ตองซู จึงเป็นคำที่มาจากภาษาพม่า มาจากคำว่า “เต่าง” (taung) ซึ่งแปลว่า ภูเขา กับคำว่า “ตู” (thu) ซึ่งแปลว่า คน

คำว่า “เทิง” ในคำเรียก “ลาวเทิง” ในภาษาลาวเทิง หมายถึง บน, ข้างบน, เหนือ, สูง ดังนั้น ลาวเทิง จึงหมายถึง กลุ่มคนที่มักอาศัยบนที่สูง, คำว่า “ลือ” ในคำเรียก “คะแมร์ลือ” โดยในภาษาเขมรคำว่า ลือ แปลว่า สูง ดังนั้น คำเรียกว่า คะแมร์ลือ จึงหมายถึง เขมรสูง, คำว่า “สูง” ในคำเรียก “เขมรสูง” เป็นคำที่ใช้เรียกกลุ่มชาติพันธุ์เขมรที่อาศัยอยู่ในภาคอีสาน และเรียกกลุ่มที่อยู่ในประเทศกัมพูชาว่า เขมรต่ำ

คำว่า “อีสาน” ในคำเรียก “ไทยอีสาน” “คน/ชาวอีสาน” คำว่า “กลาง” ในคำเรียก “ลาวกลาง” คำว่า “เหนือ” ในคำเรียก “เขมรเหนือ” “ไทยเหนือ” โดยคำว่า อีสาน กลาง และเหนือนี้ ต่างเป็นคำแสดงสภาพทางภูมิศาสตร์ที่กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ อาศัยอยู่ในทิศทางหรือตำแหน่งต่างๆ คืออยู่ทางทิศอีสาน ตอนกลาง และตอนเหนือของประเทศ

2.4 ที่มาและความหมายมาจากวิถีการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์

คำเรียกชาติพันธุ์ที่เกิดจากการนำวิถีการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์มาใช้สร้างเป็นคำเรียก ได้แก่ “กวยอาเจียง” “กวยอะจิง” “ส่วยซ่าง” “ส่วยเลียงซ่าง” และ “ส่วยโพน” เป็นคำเรียกกลุ่มชาติพันธุ์กวย/กวย ซึ่งมีอาชีพหลักคือการเลี้ยงซ่าง โดยคำว่า “ซ่าง” ในภาษากวยเรียกว่า อาเจียงหรืออะจิง (เรียกต่างกันตามสำเนียงการพูดในแต่ละท้องถิ่น) ดังนั้น กวยอาเจียงหรือกวยอะจิง จึงหมายถึง คนเลี้ยงซ่าง คำที่มีความหมายว่า ซ่าง ในภาษากวย

อีกคำหนึ่งก็คือ คำเรีย ในคำเรียก กุญแจคำเรีย นอกจากนี้ ชาวภูมที่มีวิถีการดำเนินชีวิตเกี่ยวข้องกับช้างยังถูกเรียกว่า “ส่วยช้าง” “ส่วยเลี้ยงช้าง” หรือ “ส่วยโพน” ทั้งนี้ คำว่า โพน ก็คือวิธีการจับช้างแบบโบราณอย่างหนึ่ง โดยใช้ช้างต่อออกไปไล่จับช้างป่าทีละตัว

2.5 ที่มาและความหมายมาจากธรรมเนียมประเพณี

คำเรียกชาติพันธุ์ในอีสานที่มีที่มาและความหมายมาจากธรรมเนียมประเพณี ซึ่งได้แก่ อัตลักษณ์การแต่งกายและธรรมเนียมนิยม โดยคำที่นำมาสร้างเป็นคำเรียกชาติพันธุ์ที่มีความหมายแสดงถึงอัตลักษณ์การแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์ พบในคำเรียกชาติพันธุ์ผู้ไท ซึ่งแสดงให้เห็นลักษณะเฉพาะเจาะจงว่าเป็นผู้ไทกลุ่มใด โดยเรียกตามสีของเครื่องแต่งกายในคำว่า ผู้ไทดำ ผู้ไทขาว ผู้ไทเทา ผู้ไทดำ ไทขาว ไทลาย โดยผู้ไทขาวหรือไทขาว นิยมแต่งกายสีขาว ในงานศพเช่นเดียวกับวัฒนธรรมของจีน ผู้ไทดำนิยมแต่งกายสีดำในงานศพ เช่นเดียวกับวัฒนธรรมของไทยและลาว นอกจากนี้ คำเรียกชาติพันธุ์ว่า ไช่ง/ไทยไช่ง/ลาวไช่ง ก็ถือเป็นการแสดงอัตลักษณ์การแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์ด้วยเช่นกัน โดยคำว่า ไช่งหรือ ช่ง ในภาษาลาวหมายถึง กางเกง “ลาวไช่งดำ” จึงหมายถึง ผู้ไทที่นุ่งกางเกงสีดำ “ลาวไช่งลาย” จึงหมายถึง ผู้ไทที่นุ่งกางเกงลาย ต่อมาคำว่า ไช่ง/ช่ง ออกเสียงเพี้ยนเป็น ทรง จึงปรากฏเป็นคำเรียกว่า “ลาวทรงดำ” หรือ “ไทยทรงดำ” นอกจากนี้ยังมีผู้สันนิษฐานว่า “ไทดำ” กับ “ผู้ไทดำ” น่าจะเป็นกลุ่มเดียวกัน แต่ได้อพยพไปอยู่คนละที่เมื่อเวลาผ่านไปจึงทำให้กลุ่มชนทั้งสองมีเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มที่ต่างกันไปและแยกเป็นคนละกลุ่มคือ “ผู้ไท” กับ “ไทดำ” แต่ “ไทดำ” มีชื่อเรียกอีกอย่างว่า ไช่ง/ไทยไช่ง/ลาวไช่ง/ไทยทรงดำ

อัตลักษณ์ด้านการแต่งกายยังถูกนำมาใช้เป็นคำเรียกกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง เพื่อแสดงความแตกต่างกันระหว่างชาวม้งแต่ละกลุ่ม ในประเทศไทยมี 3 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ 1) ม้งน้ำเงิน (Blue Hmong) หรือม้งเขียวหรือม้งดำ ในภาษาม้งเรียกว่า ม้งจื้อะ เนื่องจากมีลักษณะที่เด่นชัดด้านเครื่องแต่งกายคือผู้ชายนุ่งกางเกงสีดำเป๋ายาวมาก ส่วนผู้หญิงนุ่งกระโปรงลายดอก 2) ม้งขาว

(White Hmong) ในภาษาม้งเรียกว่า ม้งเด้อะ มีลักษณะเครื่องแต่งกายที่เด่นชัดคือ ผู้ชายนุ่งเกงกางที่มีขนาดเป่าสั้น ขาเป็นรูปทรงกระบอกหรือกางเกงขาก๊วยของจีน ส่วนผู้หญิงนุ่งกางเกงเช่นเดียวกับผู้ชาย สมัยก่อนผู้หญิงนุ่งกระโปรงสีขาวล้วน แต่ปัจจุบันจะนุ่งเฉพาะงานพิธีทางประเพณีที่สำคัญๆ เท่านั้น และ 3) ม้งลายหรือม้งแขนปล้องหรือม้งแขนลาย ในภาษาม้งเรียกว่า ม้งกั่วป้า มีเครื่องแต่งกายคือ ผู้ชายแต่งกายเหมือนผู้ชายม้งขาว แต่ผู้หญิงจะแตกต่างคือที่แขนเสื้อจะมีผ้าเย็บเป็นลายปล้องตัดขวางตั้งแต่บ่าลงไปถึงข้อมือของแขนทั้งสองข้าง

สำหรับคำเรียกชาติพันธุ์ที่มีที่มาจากธรรมเนียมนิยมนั้น กล่าวได้ว่าในอดีตทัศนคติของฝ่ายราชสำนักสยามซึ่งถือเป็นกลุ่มผู้มีอำนาจ คนกลุ่มอื่นถือว่า “ลาว” เป็นประเภทของกลุ่มคนที่ถูกกวาดต้อนเนื่องจากการสงคราม โดยเรียกคนในหัวเมืองฝ่ายเหนืออันได้แก่ คนไทยใหญ่ ล้านนา โยนก ว่า “ลาวพุงดำ” เพราะนิยมสักขาจากท่อนล่างขึ้นมาจนถึงบริเวณพุงหรือเอวจึงมองเห็นเป็นพุงดำหรือท้องดำ และเรียกกลุ่มคนในแถบสองฝั่งแม่น้ำโขงว่า “ลาวพุงขาว” เนื่องจากนิยมสักขาตั้งแต่ใต้เข้าหรือเหนือเข้าขึ้นไปถึงต้นขาหรือขาส่วนบน แต่ไม่ได้สักเลยขึ้นมาถึงพุงหรือเอวจึงยังมองเห็นส่วนพุงเป็นเนื้อขาวอยู่เพราะไม่มีรอยสัก แต่วัฒนธรรมการสักขานี้ไม่เป็นที่นิยมของคนไทยภาคกลาง ดังนั้นการเรียกลาวพุงขาวหรือลาวพุงดำจึงมีนัยของการดูถูกร่วมด้วย (วลัยลักษณ์ ทรงศิริ 2547: 75-88)

2.6 ที่มาและความหมายมาจากลักษณะเฉพาะในภาษาพูดของกลุ่มชาติพันธุ์

คำเรียกชื่อชาติพันธุ์หนึ่งๆ มักมีหลายคำเรียก กล่าวคือมีทั้งคำที่คนในกลุ่มชาติพันธุ์ใช้เรียกตัวเอง และคำที่ถูกเรียกโดยคนนอกกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งคำที่เรียกโดยคนนอกกลุ่มบางครั้งเกิดจากการที่เรียกตามลักษณะเฉพาะในภาษาพูดที่กลุ่มชาติพันธุ์นั้นๆ มักใช้ ได้แก่ “เต็ง” หรือ “เบ็ง” ในคำเรียกชาติพันธุ์ไทยเบ็ง/ไทยเต็ง ทั้งนี้ เหตุที่ถูกคนกลุ่มอื่นเรียกเช่นนี้อาจเป็นเพราะนิยมพูดคำว่า เบ็ง/เต็ง ลงท้ายประโยคในภาษาพูด เช่น พูดว่า

ขอไปเบิ่ง หมายถึง ขอไปด้วย เป็นต้น “เยอ” เป็นคำลงท้ายในภาษาพูดของชาวเยอ ซึ่งมักเรียกตนเองว่า กวยเยอ (คำว่า กวย แปลว่า คน ดังนั้น กวยเยอ จึงหมายถึง คนเยอ) เช่น เจาเยอ (ไปเดอ), มุไฮเจาเยอ (หมุเฮาไปเดอ) เป็นต้น “ตี้” เป็นคำลงท้ายประโยคในภาษาพูดของชาวลาวเวียง ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีเชื้อสายลาวที่อพยพมาจากเมืองเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จึงมีบางคนเรียกกลุ่มนี้ว่า “ลาวตี้” และ “แน้ว” เป็นคำที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทเลยที่อาศัยอยู่ที่บ้านสาวแล ตำบลโพธิ์ตาก อำเภอโพธิ์ตาก จังหวัดหนองคาย ใช้เป็นคำลงท้ายในภาษาพูด เช่น ไปโรมาแน้ว, เป็นคนเมืองเลยแน้ว ทำให้คนกลุ่มอื่นๆ ที่อาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกันเรียกคนกลุ่มนี้ว่า “ลาวแน้ว”

2.7 ที่มาและความหมายมาจากศาสนา

กลุ่มชาติพันธุ์นอกจากจะหมายถึงกลุ่มคนที่มีความผูกพันหรือสืบเชื้อสายทางสายเลือดแล้ว ยังหมายถึงกลุ่มคนที่มีประเพณีวัฒนธรรมหรือความเชื่อและศาสนาที่เหมือนกันอีกด้วย กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความสัมพันธ์ทางศาสนาและเป็นกลุ่มชนที่อาศัยเป็นชุมชนในภาคอีสาน ได้แก่ ชาวไทยมุสลิมหรือที่เรียกว่า มุสลิมอีสาน ถือเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ทางศาสนา (Ethno-religious Group) ซึ่งนับถือศาสนาอิสลาม โดยมุสลิมกลุ่มแรกๆ ที่เดินทางมาอาศัยอยู่ในภาคอีสานเป็นชาวมุสลิมปาตานจากประเทศปากีสถาน ปัจจุบันชาวมุสลิมอาศัยอยู่ทั่วไปในภูมิภาคอีสาน จึงมีคำเรียกเฉพาะว่า มุสลิมอีสาน นอกจากนี้ยังมีกลุ่มชาติพันธุ์ทางศาสนาอีกกลุ่มหนึ่งในภาคอีสานซึ่งนับว่ามีบทบาทสำคัญในสังคมระดับหนึ่ง นั่นก็คือ กลุ่มชาติพันธุ์ซิกข์หรือโทซิกข์ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์เก่าแก่กลุ่มหนึ่ง ซึ่งนับถือศาสนาซิกข์และปฏิบัติตามหลักศาสนาอย่างเคร่งครัด ชาวโทซิกข์ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย เช่น เพอร์นิเจอร์ ผ้า เครื่องนอน ฯลฯ อาศัยกระจายอยู่ทั่วไปแทบทุกจังหวัดในภาคอีสาน ส่วนใหญ่มีอาชีพค้าขายในบริเวณตลาดหรือตัวเมืองคนทั่วไปมักเรียกว่า “แขก”

2.8 ที่มาและความหมายมาจากลักษณะชนชั้นทางสังคม

คำที่มีความหมายแสดงลักษณะชนชั้นทางสังคม ได้แก่คำว่า ข้า ส่วย และไพร่ โดยคำว่า “ข้า” เป็นคำเรียกรวมๆ ที่ชาวอีสานใช้เรียกพวกที่อยู่ ในป่าและใกล้ภูเขาคือไม่ใช่กลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มใหญ่ในแผ่นดินสยามในอดีต นอกจากนี้ยังมีข้อสันนิษฐานว่า ข้า อาจจะมาจากคำว่า ข้าทาส ซึ่งคนอีสาน ชอบเรียกข้าทาสว่า ข้าหรือซ้อย ส่วนคำว่า “ส่วย” เป็นชื่อที่คนไทยสยาม ใช้เรียกชาติพันธุ์ กวย/กวย มาตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ซึ่งแต่เดิมเคย เรียกว่า เขมรป่าดง ต่อมาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้นำเอาระบบไพร่ส่วยขึ้นมาใช้ โดยกำหนดให้ชาวเขมร ป่าดงส่งส่วยแทนการถูกเกณฑ์แรงงาน เช่น ครั่ง ไม้เนื้อหอม และของป่า อื่นๆ และเนื่องจากพวกกวยเป็นกลุ่มใหญ่ที่อาศัยอยู่ในบริเวณนี้ ด้วยเหตุ นี้จึงเรียกชนกลุ่มนี้ว่าส่วยเรื่อยมา และคำว่า “ไพร่” ซึ่งปรากฏในคำเรีย กว่า “ไพร่ข้า” หรือ “ข้าไพร่” ซึ่งหมายถึง กลุ่มชนที่อาศัยอยู่ในผืนแผ่นดิน ที่อยู่ห่างไกลในป่าดงซึ่งเรียกว่า “ข้า” นั้น มีสถานะเป็นไพร่ อันเป็นชนชั้น ล่างของสังคม

2.9 ที่มาและความหมายมาจากคำที่แสดงความหมาย ในเชิงดูถูก/เชิงลบ

คำเรียกชาติพันธุ์บางคำซึ่งถูกเรียกโดยคนนอกกลุ่มมักมีความหมาย ในเชิงดูถูกเหยียดหยาม ได้แก่คำเรียกว่า แม้ว แกว แย้ ม้อย แจ็ก แขก ดังนี้

“แม้ว” เป็นคำเรียกชาติพันธุ์ม้ง แต่ชาวม้งไม่ชอบให้เรียกว่า แม้ว เพราะถือเป็นคำดูถูกเหยียดหยาม ทั้งนี้ คำว่าแม้ว มีผู้กล่าวถึงที่มาและความหมายว่า หมายถึงคนป่าเถื่อน หรือคนพื้นเมือง และบางคนที่เปรียบเทียบ เป็นเสียงของแมว เพราะภาษาพูดฟังเหมือนเสียงแมวร้อง

“แกว” เป็นคำที่ใช้เรียกคนเวียดนาม ซึ่งจิตร ภูมิศักดิ์ (2556: 242-243) มองว่าน่าจะมาจากคำว่า แกวๆ หมายถึงเสียงดังแซดแต่ไม่ได้ศัพท์ น่าจะเป็นการล้อเลียนเสียงพูดในภาษาเวียดนามที่มีเสียงสูงต่ำตัดกันชัดเจน

กว่าภาษาไทย-ลาว นอกจากนี้ในวรรณกรรมโบราณที่สำคัญของกลุ่มชนในแถบลุ่มน้ำโขงอย่างท้าวฮุ่งหรือเจือง ยังเปรียบเทียบว่าเป็นสัตว์เลื้อยคลานชนิดหนึ่ง โดยเรียกว่า แกวแย้ และเรียกว่า แกวม้อย ซึ่งมีอัยมีความหมายว่า ผี ดังนั้นการใช้คำเรียกว่า แกว แกวแย้ และแกวม้อย จึงถือเป็นคำดูถูกคนกลุ่มอื่นซึ่งมีมาตั้งแต่โบราณแล้ว

“เจ๊ก” ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2554: 332) ให้นิยามไว้ว่า “เจ๊ก (ภาษาปาก) น. คำเรียกคนจีน” ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช อธิบายไว้ในหนังสือ “เบ้งเฮ็ก ผู้ถูกกลืนทั้งเป็น” ว่า “เจ๊ก” มาจากคำว่า “เจ๊ก” ที่แปลว่า อา มักจะใช้คู่กับคำว่า “แปะ” หรือ “แป๊ะ” ที่แปลว่า ลุง เป็น “เจ๊กแป๊ะ” เมื่อคนไทยเห็นคนจีนเรียกกันก็เอามาเรียกบ้าง โดยมีน้ำเสียงเชิงดูถูกดูหมิ่น

“แขก” เป็นชื่อรวมที่คนไทยมักใช้เรียกชนชาติต่างๆ ทางตะวันตกอันได้แก่ ชาวอินเดีย ปากีสถาน อัฟกานิสถาน เปอร์เซีย และชาวอาหรับ ซึ่งส่วนใหญ่นับถืออิสลาม เพื่อแยกชื่อให้ต่างจากชาวตะวันตกพวกใหญ่อีกพวกหนึ่งซึ่งรวมเรียกว่าฝรั่ง ชนชาติอื่นๆ ที่อยู่ทางตะวันตกซึ่งไม่ใช่พวกแขกที่นับถือศาสนาอิสลาม ก็เรียกว่าแขกเช่นเดียวกัน เช่น แขกฮินดู แขกทิเบต ภายหลังชนชาติขวามลาญก็ถูกเรียกว่าแขกไปด้วย เพราะเหตุที่นับถือศาสนาอิสลามเหมือนกัน นอกจากนี้ชนชาติที่มีลักษณะหน้าตาคมเข้ม ตาโต ก็ถูกเหมารวมว่าเป็น “แขก” เช่นเดียวกัน จะเห็นได้ว่าแต่เดิมคำว่า แขก ไม่ได้มีความหมายในเชิงลบ แต่ในบางครั้งคำว่าแขกก็ถูกใช้เรียกในความหมายเชิงเหยียดหยามและทำให้ผู้ถูกเรียกเกิดความไม่พอใจได้

2.10 ที่มาและความหมายมาจากคำแสดงสภาพหรือสถานะ ณ ช่วงเวลาหนึ่ง

คำแสดงสภาพในที่นี้ได้แก่ คำว่า “เก่า” ในคำเรียก “ลาวเก่า” ซึ่งหมายถึงชาวไทดำหรือโซ่ง ที่เรียกว่า “ลาวเก่า” ก็เพราะพวกไทดำในสิบสองจุไท มีเชื้อสายของพวกอ้ายลาวเดิม จึงได้เรียกว่าลาวตามคำว่าอ้ายลาว คำว่า “เก่า” ยังพบในคำเรียกชาติพันธุ์เวียดนามว่า “ญวนเก่า” หรือ

“เวียดนามเก่า” ซึ่งเป็นคำที่ใช้เรียกชาวเวียดนามที่เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยก่อน พ.ศ. 2488 และมีสัญชาติไทย นอกจากนี้ก็ยังมีคำเรียกชาติพันธุ์เวียดนามที่ถูกเรียกตามบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงในแต่ละยุคสมัย ได้แก่ “ญวนอพยพ” เป็นคำที่ใช้เรียกชาวญวนที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยตั้งแต่สมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ และได้ผสมกลมกลืนเป็นคนไทยเกือบไปหมดสิ้น ในขณะที่ “เวียดนามอพยพ” หมายถึง ชาวเวียดนามที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2488 คือภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 มีสถานะเป็นเพียงผู้อพยพ ไม่มีสิทธิต่างๆ เท่าเทียมกับคนไทยในทางกฎหมาย คำว่า “ใหม่” ในคำเรียกว่า “ญวนใหม่” และ “ไทยใหม่” โดยคำว่า ญวนใหม่นี้ เป็นคำที่ใช้เรียกกลุ่มชาติพันธุ์เวียดนามที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ส่วนคำว่า “ไทยใหม่” นั้น เป็นคำที่คนเวียดนามใช้เรียกบุตรหลานของชาวญวนอพยพที่เกิดในเมืองไทย และชาวเวียดนามที่ได้รับสัญชาติไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2536 เป็นต้นมา

2.11 ที่มาและความหมายที่มาจากคำแสดงความเป็นสากล

การสร้างคำเรียกชาติพันธุ์หลายคำถูกสร้างขึ้นมาเพื่อจุดประสงค์ในเชิงธุรกิจและการท่องเที่ยว หรือเพื่อสร้างความเป็นสากล เป็นการส่งเสริมความเข้มแข็งให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์อีกทางหนึ่ง ดังเช่น กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท ซึ่งมีการจัดงาน “ผู้ไทโลก” และ “ผู้ไทนานาชาติ” ขึ้น การใช้คำว่า “โลก” และ “นานาชาติ” นี้ แสดงให้เห็นว่าคนผู้ไทมิใช่มีอยู่แค่ในประเทศไทยเท่านั้น แต่ยังมีผู้ไทที่อาศัยอยู่นอกประเทศอีกจำนวนมาก ดังนั้น งานวันผู้ไทโลก และผู้ไทนานาชาติ ซึ่งจัดขึ้นทุกปีจึงมีชาวผู้ไทที่อยู่ต่างประเทศเข้าร่วมงานนี้ด้วย นอกจากนี้การใช้คำว่า ผู้ไท ที่ไม่มี “ย” ก็ยังแสดงถึงความเป็นสากลที่ไม่ได้หมายถึงแค่ในประเทศไทยเท่านั้น แต่เป็นคนตระกูลภาษาไท (Tai Family) ทั้งหมดไม่เฉพาะแค่ในประเทศไทยเท่านั้น แต่รวมถึงคนผู้ไทที่อยู่ประเทศอื่นๆ อีกด้วย

2.12 ที่มาและความหมายมาจากถิ่นฐานที่กลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่

ถิ่นฐานที่กลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่ ได้แก่ ถิ่นฐานที่กลุ่มชาติพันธุ์อยู่อาศัยในปัจจุบันและถิ่นฐานดั้งเดิมก่อนที่จะอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในภาคอีสานของประเทศไทย ทั้งนี้ คำแสดงถิ่นฐานที่กลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่ในปัจจุบัน ปรากฏในคำเรียกชาติพันธุ์ที่แสดงความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มย่อย โดยการนำเอาชื่อหมู่บ้าน ชื่อตำบล ชื่ออำเภอ หรือชื่อจังหวัดมาต่อท้ายชื่อชาติพันธุ์ (ชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ + ชื่อหมู่บ้าน / ชื่อตำบล / ชื่ออำเภอ / ชื่อจังหวัด) ตัวอย่างเช่น ชื่อจังหวัด ในคำเรียกชาติพันธุ์ เช่น ส่วยสุรินทร์ เยอศรีสะเกษ ลาวอุบล เป็นต้น ชื่ออำเภอ เช่น ผู้ไทเรณูนคร ไทญ้อท่าอุเทน ชื่อหมู่บ้าน เช่น กุลาบ้านโนนใหญ่ ไทพวนบ้านฝือ ไทลื้อบ้านนาอ้อ ไทดำบ้านนาป่าหนาด เป็นต้น ทั้งนี้ การนำชื่อหมู่บ้าน ชื่อตำบล ชื่ออำเภอ หรือชื่อหมู่บ้าน มาสร้างเป็นคำเรียกชาติพันธุ์ เป็นการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์อย่างหนึ่ง เพื่อให้เกิดเป็นลักษณะเฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งแม้จะเป็นกลุ่มเดียวกัน แต่อยู่คนละชุมชนก็แสดงถึงความแตกต่างกันในบางลักษณะ เช่น สำเนียง การพูด หรือวัฒนธรรมเฉพาะท้องถิ่น เป็นต้น

นอกจากนี้ คำที่ใช้เรียกกลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่มแม้ว่าจะอยู่อาศัยในภาคอีสานมาเป็นเวลานานแล้วก็ตาม แต่ก็มีคำเรียกที่แสดงถึงถิ่นฐานดั้งเดิมก่อนอพยพโยกย้ายเข้ามาอยู่ในภาคอีสาน โดยคำแสดงถิ่นที่อยู่ดังกล่าวนี้ จะปรากฏอยู่หลังคำเรียกชาติพันธุ์ ดังตัวอย่างเช่น “ภูไทกระป่อง” และ “ภูไทวัง/ไทวัง” เป็นคำเรียกชาติพันธุ์ภูไทหรือผู้ไทที่อพยพมาจากเมืองกระป่อง เมืองวัง แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว “ไทตาด” เป็นกลุ่มชนที่ตั้งบ้านเรือนที่บ้านผาตาด เมืองยมราช แขวงคำม่วน ก่อนที่จะอพยพข้ามโขงเข้ามาอาศัยอยู่บริเวณท่าวัดโอกาส เขตเทศบาลเมืองนครพนมในปัจจุบัน คำเรียกชาติพันธุ์ว่า ไทตาด จึงมาจาก ไท (คน) + ตาด (ชื่อหมู่บ้าน) “พวน” เป็นคำเรียกชาวไทยสาขาหนึ่ง เดิมมีถิ่นฐานอยู่ที่เมืองพวน แขวงเชียงขวาง ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งมีอาณาเขตติดต่อกับเวียตนาม ทางอีสานเรียกชนกลุ่ม

นี้ว่า ไทพวน แต่ทางภาคกลางเรียก ลาวพวน “ลื้อ” สันนิษฐานว่าอาจมาจากชื่อเมือง “ลื้อหลวง” (จีนเรียกลื้อแจ) อันเป็นถิ่นฐานเดิมในตำนาน ต่อมาได้เคลื่อนหนีการรุกรานของชาวฮั่นถอยมายังแถบเมืองหนองแสหรือที่เรียกว่าคุนหมิงในปัจจุบัน “แสก” คือกลุ่มคนที่อพยพจากเมืองแสกมาตั้งอยู่ที่บ้านโคกยาว ปัจจุบันคือบ้านไผ่ล้อม ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมืองฯ จังหวัดนครพนม “ยวน” เชื่อว่ามีถิ่นกำเนิดที่แท้จริงอยู่บริเวณภาคเหนือของไทย (ในอดีตเรียก ล้านนาไทย) นักประวัติศาสตร์บางท่านเชื่อว่าปฐมราชธานีของไทยในสยามคือ นครโยนกนาคพันธุ์ หรือต่อมาเรียกว่า “โยนกเชียงแสน” นอกจากนี้ จดหมายเหตุของชาวจีนกล่าวว่า อาณาจักรน่านเจ้าได้แตกออกเป็นแคว้นเล็กแคว้นน้อย และแคว้นโยนกเชียงแสนก็คือ แคว้นยูนเชียงหรือยวนเชียง ซึ่งพวกไทยเงี้ยว (ไทยใหญ่) เรียกพวกคนไทยทางภาคเหนือว่า “ไทยยวนหรือไทยโยน” และพวกเขา ก็เรียกตัวเองว่า “ไทยยวน” อันน่าจะมาจากชื่อแคว้นไทยโยนกนั่นเอง

สรุปผลการศึกษา

จากผลการศึกษาดังที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่าภาคอีสานหรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยในปัจจุบัน เป็นภูมิภาคที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ภาษา และวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก การศึกษาโครงสร้างทางความหมายของคำเรียกชาติพันธุ์ในอีสาน นอกจากจะได้ประโยชน์ในแง่ที่ทำให้ทราบลักษณะการสร้างคำ รวมถึงที่มาและความหมายของคำเรียก อันก่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนและถูกต้องยิ่งขึ้นเกี่ยวกับทัศนคติหรือโลกทัศน์ของผู้เรียกและผู้ที่ถูกเรียกแล้ว ยังเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ต้องการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในภาคอีสานอีกด้วย ทั้งนี้ ในการวิเคราะห์พบว่า โครงสร้างคำเรียกชาติพันธุ์ในอีสานมี 2 รูปแบบ คือโครงสร้างแบบคำเดี่ยว และโครงสร้างแบบคำประสม โดยประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ส่วนหลักและส่วนขยาย ซึ่งเมื่อพิจารณาจากที่มาและความหมายของส่วนที่เป็นคำหลัก และส่วนที่เป็นคำขยาย พบว่าชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์แต่เดิมมักมาจากชื่อถิ่น

ที่อยู่อาศัยของกลุ่มชน แต่ต่อมาภายหลังเมื่อเวลาผ่านไป ชื่อนั้นอาจจะถูกดึงเข้าไปเป็นคำที่มีความหมายในทางที่ต่ำหรือดิ่งมาก็ได้ขึ้นอยู่กับฐานะทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์นั้นๆ นอกจากนี้ยังพบว่าคำเรียกชาติพันธุ์ที่เรียกโดยคนในกลุ่ม (endonyms) มักจะมีความหมายเดียวกันว่า “คน” เช่น คำว่า “กวย/กวย” “ญ้อ/เนียะ” “ขมุ” ต่างก็แปลว่า “คน” ทั้งสิ้น อาจตีความได้ว่า กลุ่มชนในชาติพันธุ์เหล่านี้ต้องการแสดงให้เห็นว่าตนก็เป็นคนที่มีความเท่าเทียมกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ถือเป็นปฏิกิริยาตอบโต้กลับเมื่อถูกคนกลุ่มอื่นเรียกในความหมายเชิงลบ เช่น เรียกด้วยคำที่มีความหมายว่าสัตว์หรือผีหรือคนป่าเถื่อน เป็นต้น

ผลการศึกษายังพบอีกว่า มีคำเรียกชาติพันธุ์หลายกลุ่มที่ใช้ทั้งคำว่า “ไท” หรือ “ไทย” ขึ้นต้นคำเรียก เช่น ไทยแสก-ไทแสก, ไทยญ้อ-ไทยญ้อ, ไทยเบ็ง-ไทเบ็ง เป็นต้น โดยที่คำว่า “ไท” เป็นคำที่ใช้เรียกกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลไท และยังมีความหมายว่า “คน”/“พวก, หมู่, เหล่า” ดังนั้น การใช้คำว่า “ไท” ในคำเรียกชาติพันธุ์บางกลุ่ม นอกจากจะบ่งบอกว่า เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลไทแล้ว ยังแสดงความหมายว่า “คน” อีกด้วย เช่น ไทญ้อ หมายถึง คนญ้อ, ไทแสก หมายถึง คนแสก ในขณะที่คำว่า “ไทย” ซึ่งเป็นชื่อเรียกคนเชื้อชาติไทยและชื่อเรียกภาษาไทย ถูกนำมาประกอบเป็นคำเรียกชาติพันธุ์ด้วยการนำมาขึ้นต้นคำนั้น เหตุผลประการหนึ่งอาจเป็นเพราะว่า คำว่า “ไทย” เป็นคำที่คนทั่วไปเข้าใจได้ชัดเจนว่า หมายถึงคนไทยในประเทศไทย นอกจากนี้ยังมีคำเรียกชาติพันธุ์ที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อจุดประสงค์เฉพาะบางประการ เช่น เพื่อสร้างสำนึกทางชาติพันธุ์หรือจุดประสงค์ทางการท่องเที่ยวเชิงธุรกิจ เป็นต้น ก็มักจะสร้างคำเรียกด้วยการนำชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ + ชื่อหมู่บ้าน/อำเภอ/จังหวัด และเมื่อมีงานหรือเทศกาลจัดขึ้นเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ หน่วยงานราชการก็มักจะใช้คำเรียกที่เขียนเป็นรูปคำว่า “ไทย + ชื่อกลุ่มชาติพันธุ์” ในการประชาสัมพันธ์ ด้วยเหตุผลที่เกี่ยวข้องกับคำว่าประเทศไทย อีกคำหนึ่งที่ใช้เรียกกันในอดีต ถ้าหากจะเรียกชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ที่ไม่มีฐานะในสังคม หรือเห็นว่าไม่มีวัฒนธรรม อยู่ใน

ปาในดง ก็จะใช้คำว่า “ข้า” ทั้งสิ้น เช่น ข้ากวย ข้าผู้ไท ข้ากะเลิง เป็นต้น งานวิจัยนี้ นอกจากจะทำให้ทราบถึงวิธีการสร้างคำหรือการตั้งชื่อ ที่มาและความหมายของชื่อ รวมถึงลักษณะทางสังคมวัฒนธรรมที่สะท้อนจากชื่อแล้ว ยังทำให้เห็นถึงระบบคิดของกลุ่มชนว่ามองตัวเองและโลกแวดล้อมซึ่งก็คือชนกลุ่มอื่นอย่างไร ซึ่งจากการศึกษาก็พบว่าคำที่เรียกโดยคนกลุ่มอื่น (exonyms) ในอดีตมักเกิดจากการพยายามสร้างความเป็นอื่น (otherness) ให้กับคนกลุ่มต่างชาติพันธุ์ โดยกำหนดภาพลักษณ์หรืออัตลักษณ์ให้มีลักษณะต่างๆ เบี่ยงเบนไปจากบรรทัดฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ กระแสหลักในสังคม หรือให้ต่างไปจากกลุ่มชาติพันธุ์ของตน และมักมีความหมายในเชิงลบ โดยมักจะมองในแง่ของรูปลักษณ์ทางกายภาพของบุคคล สอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการตะวันตกกลุ่มสกุลรากเหง้าดั้งเดิม (primordialism) ที่เชื่อว่าชาติพันธุ์ถือเป็นรากเหง้าดั้งเดิมที่ติดตัวมากับตัวเรา (นิตี ภาวครพันธุ์ 2558) ซึ่งเป็นการมองในแง่ของความเป็นเชื้อชาติ (race) ที่มีนัยของความไม่เท่าเทียมกัน คือบางกลุ่มเจริญหรือสูงกว่าบางกลุ่ม และมองว่าชาติพันธุ์เป็นเอกลักษณ์ที่ตายตัว ต่อมาภายหลังนักวิชาการสกุลประดิษฐ์สร้าง (constructivism) ได้เสนอความคิดเห็นโต้แย้งว่าชาติพันธุ์เป็นปรากฏการณ์ที่มีความยืดหยุ่นและสามารถปรับตัวได้ตามบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปได้ หากเห็นว่าเป็นโอกาสในการแสวงหาความมั่นคงขั้นพื้นฐานและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ (นิตี ภาวครพันธุ์ 2558)

จากผลการศึกษาในงานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า คำเรียกชาติพันธุ์ที่ถูกสร้างขึ้นใหม่ในยุคหลัง มีลักษณะที่ปรับเปลี่ยนไปตามบริบททางสังคม ตัวอย่างเช่น คำเรียกชาติพันธุ์ที่เกิดจากการนำเอาชื่อถิ่นที่อยู่อาศัยในปัจจุบันอันได้แก่ ชื่อหมู่บ้าน ชื่อตำบล ชื่ออำเภอ หรือชื่อจังหวัด มาใช้ในการสร้างคำเรียกเพื่อแสดงความเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น หรือการสร้างคำเรียกโดยการนำเอาคำที่แสดงความเป็นสากลอย่างคำว่า “โลก” หรือ “นานาชาติ” มาใช้ ผ่งนัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องธุรกิจและการท่องเที่ยว กล่าวคือ ในปัจจุบันหลายท้องถิ่นได้มีการนำเอาทุนวัฒนธรรมมาใช้ในการส่งเสริม

การท่องเที่ยว โดยเฉพาะการนำเอาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์มาใช้เป็นจุดขาย ซึ่งวิธีการหนึ่งในการนำเสนอก็คือ การนำเอาคำเรียกชาติพันธุ์ที่แสดงให้เห็นว่ามีเฉพาะท้องถิ่นเท่านั้น เช่น คำเรียก ไทดำบ้านนาป่าหนาด ไทลื้อ บ้านนาอ้อ ไทพวนบ้านฝือ เป็นต้น กล่าวได้ว่าคำเรียกชาติพันธุ์ที่ถูกสร้างขึ้นมาในยุคหลังมีลักษณะสอดคล้องกับแนวคิดของกลุ่ม constructivism อีกทั้งยังสอดคล้องกับที่ เอ็ดมันด์ ลีช (Edmund Leach) ซึ่งได้เสนอว่า ลักษณะทางชาติพันธุ์มิใช่สิ่งที่เกิดจากธรรมชาติหรือสายโลหิต หากเป็นกระบวนการที่เกิดจากการหล่อหลอม ก่อรูปขึ้นจากวิถีการดำเนินชีวิตในสิ่งแวดล้อมต่างๆ ซึ่งนำมาสู่การศึกษาเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์ ความมีสำนึกทางชาติพันธุ์ และพรมแดนชาติพันธุ์ ซึ่งมีได้เกิดมาจากพันธุกรรม หากแต่อาศัยการเลือกลักษณะทางวัฒนธรรมบางอย่าง เช่น ภาษา การแต่งกาย อาหาร บ้านเรือน ขนบธรรมเนียมประเพณี มาใช้แบ่งแยกความแตกต่างของกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งออกจากอีกกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่ง ซึ่งลักษณะเหล่านี้สามารถแปรผันตามสถานการณ์ และเคลื่อนไหวได้เมื่อเวลาเปลี่ยนแปลงไป (ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ 2551: 6)

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- จิตร ภูมิศักดิ์, 2556. *ความเป็นมาของคำสยาม, ไทย ลาว และขอม และลักษณะทางสังคมของชื่อชนชาติ*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: แม่คำผาง.
- ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ, 2551. *รัฐชาติและชาติพันธุ์*. เชียงใหม่: สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 10 จังหวัดเชียงใหม่.
- นิติ ภาวทรัพย์, 2558. *ชนกชาติและชาติพันธุ์*. กรุงเทพฯ : ศยาม.
- ดุสิต จันทวิมล, 2541. *เวียดนามในเมืองไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- พรพิลาส เรืองโชติวิทย์, 2535. *การวิเคราะห์ความหมายของคำ*. ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ราชบัณฑิตยสถาน, 2554. *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.
- วลัยลักษณ์ ทรงศิริ, 2547. “ลาวในเมืองไทยกลุ่มชาติพันธุ์ที่คลุมเครือ.” *วารสารเมืองโบราณ* 30 (2) : 74-88.
- วัลยา ช่างขวัญยืน และคณะ, 2549. *บรรทัดฐานภาษาไทย เล่ม 2: คำ การสร้างคำและการยืมคำ*. กรุงเทพฯ: สถาบันภาษาไทย กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- วิระพงศ์ มีสถาน, 2548. *สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย: กะเลิง, นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล*.
- สุเทพ สุนทรเกสัช, 2548. *ชาติพันธุ์สัมพันธ์: แนวคิดพื้นฐานทางมานุษยวิทยาในการศึกษาอัตลักษณ์ กลุ่มชาติพันธุ์ ประชาชาติ และการจัดองค์กรความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์*. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- สุภรณ์ โอเจริญ, 2541. *มอญในเมืองไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ, 2547. *แผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- อมรา พงศาพิชญ์, 2547. *มนุษย์กับวัฒนธรรม ใน สังคมและวัฒนธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัญชลี สิงห์น้อย, 2546. *เอกสารคำสอนภาษาและวัฒนธรรม*. พิษณุโลก: สาขาวิชาภาษาศาสตร์ ภาควิชาภาษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.

ภาษาอังกฤษ

- Dang Nghiem Van, 1998. *Ethnological and religious problem in Vietnam*. Hanoi: Social Sciences Publishing House.
- Adrain Koopman, 2016. “Ethnonyms” in *The Oxford Handbook of Names and Naming*. Uk: Oxford University.

เว็บไซต์

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์: ความหมายและการเรียกชื่อ.
(ออนไลน์) แหล่งที่มา : <http://www.sac.or.th/databases/ethnicredb>.

The Citizens' Compendium. **Ethnonym**. (online). <http://en.citizendium.org/wiki/Ethnonym>

